

سارا نجفی | ایسنا

پاسکاری توانمندسازی زنان سرپرست خانوار بین مجلس و دولت

زنان سرپرست خانوار که حالا با بحران کرونا آسیب پذیر تر شده‌اند همچنان بی‌سرپرست مانده‌اند!

زنان سرپرست خانوار را رد کرد تا اندک امید به حمایت و توانمندسازی این زنان ناامید شود؛ اگرچه این لایحه زمانی از سوی دولت به مجلس رفت که دولت دوازدهم در سال آخر عمر خود است و عملاً وارد شمارش معکوس شده است. این در حالی است که دولت تدبیر و امید هشت سال برای برنامه‌ریزی و حمایت از زنان سرپرست خانوار فرصت داشت، اما در این فرصت چند سئواله زنان سرپرست خانوار همچنان بی‌سرپرست باقی مانده‌اند!

شده است، چرا که بخش مهمی از زنان سرپرست خانوار، افرادی بدون مهارت و توانمندی خاص هستند و خیلی از آنها در مشاغل خدماتی کار می‌کنند، اما حالا به دلیل بحران کرونا با بسته شدن تالارهای پذیرایی و محدودیت در بسیاری از مشاغل خدماتی در عمل این زنان هم شغل و درآمد خود را از دست داده‌اند آن هم در شرایطی که هیچ دست حمایتگری وجود ندارد و کسی حامی آنان نیست. در روزهای اخیر هم مجلس لایحه توانمندسازی

شان‌های تحقیقاتی بار زندگی را به تهنایی به دوش می‌کشد. خسته‌اند اما استوار، شکننده‌اند اما راست قامت؛ صادران آن آور پای زندگی و فرزندانشان ایستاده‌اند حتی اگر تنها حامی‌شان شعارهای گاه و بی‌گاه مسئولان باشد و در عمل نه دولت به همراهی‌شان بیاید و نه مجلس لایحه مر تبط با توانمندسازی‌شان را مورد تأیید قرار دهد. در ماه‌های گذشته هم با پیدا شدن سر و کله کرونا وضعیت زنان سرپرست خانوار بیش از پیش با چالش مواجه

عوامل متعددی موجب می‌شود تا یک زن بار سرپرستی خانواده را بر عهده بگیرد و به دوش بکشد. مرگ همسر، طلاق، از کار افتادگی یا اعتیاد و بد سرپرست بودن از عواملی است که سبب می‌شود تا زنان مسئولیت‌نا آوری خانواده را هم در کنار وظایف و نقش مادری خود به عهده بگیرند و به قول قدیمی‌ها هم پدر خانواده باشند و هم مادر خانواده. زنان سرپرست خانوار به هر شکل و با هر دلیلی که بار سرپرستی خانواده را به دوش گرفته‌اند، از جمله گروه‌های آسیب‌پذیر در هر جامعه‌ای هستند و یکی از شاخص‌های ارزیابی عدالت اجتماعی در هر کشوری، وضعیت زنان آن کشور است.

■ رشد ۳۰۰ درصدی زنان سرپرست خانوار طی دهه
بر اساس آمارهای نهادهای حمایتی مانند کمیته امداد و سازمان بهزیستی هم اکنون حدود ۴ میلیون زن سرپرست خانوار در محدوده سنی ۱۸ تا ۶۰ سال در کشور وجود دارند. طی ۱۰ سال گذشته تعداد خانوده‌های زن سرپرست ۵۸ درصد افزایش داشته است. براساس سرشماری نفوس و مسکن مرکز آمار ایران در سال ۹۵، مشخص شد جمعیت زنان سرپرست خانوار کشور نزدیک به ۳ میلیون و ۶۰۰ هزار نفر است. این جمعیت در سرشماری سال ۹۰ حدود ۲ میلیون و ۵۰۰ هزار نفر، در سرشماری سال ۸۵ یک میلیون و ۶۰۰ هزار نفر و در سرشماری سال ۷۵، کمتر از یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر بود. نگاهی اجمالی به آمار زنان سرپرست خانوار در کشور نشان می‌دهد طی ۲۰ سال از آمار یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر در سال ۷۵ به ۳ میلیون و ۶۰۰ هزار نفر در سال ۹۵ رسیده‌ایم و در چند سال گذشته این آمار به ۴ میلیون رسیده است. عوامل متعددی زیربنای افزایش زنان سرپرست خانوار است، اما اغلب کارشناسان زیربنای رشد تصاعدی زنان سرپرست خانوار را افزایش پدیده طلاق می‌دانند. علت روند افزایشی زنان سرپرست خانوار خود نیازمند بررسی‌های جامع و پژوهش‌های

دانشگاهی است، اما آنچه مسلم است زنان به هر دلیلی که سرپرست خانوار شده باشند باید حمایت شوند؛ شرایط نامساعد اقتصادی می‌تواند این زنان و افراد تحت تکفلشان را در معرض آسیب‌های اجتماعی گسترده‌ای قرار دهد و برای قطع چرخه این آسیب‌ها لازم است تا دولت این زنان را زیر چتر حمایتی خود بگیرد اما تاکنون چنین حمایت‌هایی احساس نشده است.

■ حمایت از زنان سرپرست خانوار در قوانین دهه
در قوانین پنج ساله توسعه به موضوع حمایت از زنان سرپرست خانوار توجه ویژه‌ای شده است.

بند چ ماده ۹۶ قانون برنامه چهارم توسعه به تأمین بیمه خاص برای حمایت از زنان سرپرست خانوار و افرادی بی‌سرپرست با اولویت کودکان بی‌سرپرست تأکید دارد.

همچنین بندی ماده ۹۷ قانون برنامه چهارم توسعه به تهیه و تدوین طرح جامع توانمندسازی زنان خودسرپرست و سرپرست خانوار با همکاری سایر سازمان‌ها و نهادهای ذی‌ربط و تشکل‌های غیردولتی و تصویب آن در هیئت وزیران در شش ماهه نخست سال اول برنامه تأکید دارد.

در بندل همین ماده به افزایش مستمری ماهانه خانوده‌های نیازمند و بی‌سرپرست و زنان سرپرست خانواره تحت پوشش دستگاه‌های حمایتی بی‌مبنا ۴۰ درصد حداقل حقوق و دستمزد در سال اول برنامه اشاره دارد.

در ماده ۲۹ برنامه پنجم توسعه هم آمده است: به منظور توانمندسازی

افراد و گروه‌های نیازمند به ویژه زنان سرپرست خانوار و معلولان نیازمند با تأکید بر برنامه‌های اجتماع محور و خانوده محور با استفاده از منابع بودجه عمومی دولت و کمک‌های مردمی اقدامات زیر توسط دولت انجام می‌شود:

(الف) طراحی نظام سطح بندی خدمات حمایتی و توانمندسازی متناسب با شرایط بومی، منطقه‌ای و گروه‌های هدف حداکثر تا پایان سال اول برنامه و فراهم کردن ظرفیت‌های لازم برای استقرار نظام مذکور در طول برنامه.

(ب) اجرای برنامه‌های توانمندسازی حداقل سالانه ۱۰ درصد خانوارهای تحت پوشش دستگاه‌های حمایتی به استثنای سالمندان و معلولان ذهنی، توانمند شده و خروج آنان از پوشش حمایت‌های مستقیم.

(ج) تأمین حق سرانه بیمه اجتماعی زنان سرپرست خانوار نیازمند، افراد بی‌سرپرست و معلولان نیازمند در طول سال‌های اجرای برنامه.

همچنین در برنامه پنجم توسعه و در قالب ماده ۲۳۰ «توجه به ایجاد معیشتی و اشتغال زنان سرپرست خانوار» به عنوان یکی از محورهای

۱۴گانه این ماده مورد تأکید واقع شده است.

بندت ماده ۸۰ قانون برنامه ششم توسعه نیز بر تهیه و اجرای کامل طرح جامع توانمندسازی زنان سرپرست خانوار طبق قوانین و مصوبات شورای اجتماعی تا پایان اجرای قانون توسط معاونت امور زنان ریاست جمهوری با همکاری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سایر نهادهای ذی‌ربط تأکید دارد. این بندها و قوانین اما همچون بسیاری از قوانین دیگر تنها روی کاغذ نوشته شده‌اند.

■ دست رد کمیسیون بودجه مجلس به سینه لایحه
توانمندسازی زنان سرپرست خانوار

بر اساس تکلیف قانون برنامه ششم توسعه، دولت سال گذشته لایحه

مکلف شدن دولت به تهیه طرح جامع توانمندسازی زنان سرپرست خانوار را به مجلس فرستاد. طبق اعلام پایگاه اطلاع‌رسانی دولت، با توجه به صلاحیت ذاتی معاونت امور زنان و خانواده برای اجرای امور مرتبط با زنان و خانواده و امکان اقدام این معاونت برای تدوین طرح جامع توانمندسازی زنان سرپرست خانوار با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط، مقرر شد لایحه فوق آماده شود.

همچنین از سوی هیئت وزیران، معاونت امور زنان و خانواده مکلف شد با همکاری وزارت‌خانه‌های تعاون، کار و رفاه اجتماعی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و جهاد کشاورزی، سازمان برنامه و بودجه کشور، کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی کشور، طرح جامع توانمندسازی زنان سرپرست خانوار را تهیه و گزارش اقدامات اجرایی دستگاه‌های مسئول را به صورت شش ماهه به دولت ارائه کند.

چند روز پیش اما معاون امور زنان و خانواده رئیس‌جمهور از رأی ندادن کمیسیون بودجه مجلس به لایحه توانمندسازی زنان سرپرست خانوار خبر داد.

معصومه ابتکار در حساب توئیتری خود نوشت: «هفته قبل به دعوت کمیسیون بودجه برای لایحه زنان سرپرست خانوار در مجلس حضور پیدا کردم و گزارشی از اقدامات دولت و معاونت ارائه و سوالات نمایندگان را پاسخ دادم. بر برخی سوالات کارشناسی و برخی توأم با موضع سیاسی بود. در نهایت کمیسیون به لایحه‌ای که اصلاحیه ضروری قانون بود رأی نداد.»

با وجود این اظهارات ابتکار ظاهراً دلایل رد این لایحه در مجلس تأخیر خانواده در حوزه اشتغال‌زایی و حمایت از زنان سرپرست خانوار ارائه و اعلام کرد، جزئیات این برنامه اجرایی است که بعد از بیان نظرات مخالف و موافق این لایحه رد شد، زیرا این طرح بعد از تصویب در مجلس دیگر با تغییر دولت‌ها یا برنامه‌های پنج ساله دچار مشکل نخواهد شد. باید به بحث معیشت و زندگی زنان سرپرست خانوار رسیدگی شود، بنابراین نیاز به یک قانون دائمی در این حوزه وجود دارد و دولت بهتر است اقدامات خود را در این زمینه به صورت لایحه‌ای تدوین و به مجلس ارسال کند.

محمد مهدی مفتاح سخنگوی کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات مجلس

سید محمد رضا میر تاج‌الدینی نایب رئیس کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات مجلس

نظر کارشناس

بهبود وضعیت معیشتی زنان سرپرست خانوار اولویت مجلس است

اولویت‌های امروز مجلس در حوزه اجتماعی مأموریت‌های بسیار مهمی است که کلیت مجلس باید به آن توجه داشته باشد. به طور مثال رفاه عموم مردم یکی از اصلی‌ترین مسائلی است که مجلس یازدهم این موضوع را پیگیری خواهد کرد. موضوع بیکاری یکی از معضلاتی است که امروز اکثر خانوده‌های ایرانی از آن رنج می‌برند. در حال حاضر ۱۵ میلیون جوان در سن و سال ازدواج در کشور داریم که برنامه روشنی برای تسهیل ازدواج جوانان از طرف دولت دیده نمی‌شود که این مهم آزاردهنده است. از سوی دیگر آمار جوانان بیکار نیز امروز به ۷ میلیون رسیده است که این

آمار نیز برای کشوری با چنین ظرفیت‌هایی خوشایند نیست. بهبود وضعیت معیشتی زنان سرپرست خانوار نیز یکی دیگر از وظایف کمیسیون اجتماعی و مجلس یازدهم در دوره پیش‌رو است. امروز این آمار احصا شده و فقط نیازمند اجرای قوانین و مقررات برای بهبود اوضاع هستیم. در بیشتر این موارد قوانین و مقررات مناسبی وجود دارد و همچنین اطلاعات و آمار نیز در زمینه مسائل اصلی حوزه اجتماعی وجود دارد، بنابراین امروز ضرورت دارد با نظارت دقیق دستگاه‌های اجرایی این حوزه را وادار به اجرای قوانین در حوزه‌های اجتماعی کنیم.

مهدی عیسی‌زاده نماینده مردم میاندوآب در مجلس شورای اسلامی

نکته

کرونا و تشدید بحران اقتصادی برای زنان سرپرست خانوار

بر اساس آمار بیش از ۸۰ درصد زنان سرپرست خانوار در سراسر کشور بیکار و فاقد هر گونه مهارت شغلی در آمدزا هستند. همین مسئله هم این گروه را بیشتر در معرض سوءاستفاده و آسیب‌های اجتماعی قرار می‌دهد. به همین دلیل هم توانمندسازی زنان سرپرست خانوار در کنار حمایت‌های مادی و معنوی از این زنان موجب می‌شود تا آنها و خانواده تحت تکفل‌شان از آسیب‌های اجتماعی مصون بمانند. حالا و با پاندمی کرونا این زنان بیش از گذشته با چالش‌های اقتصادی دست و پنجه نرم می‌کنند.

زنان سرپرست خانوار اغلب در بخش‌های غیررسمی اقتصادی فعالیت دارند و از این‌رو در اوج بحران کرونا، دشواری تأمین هزینه‌های امرار معاش این زنان و اعضای خانواده‌شان بیشتر شده است. این زنان نیازمند حمایت و همراهی دولت هستند. ستاد تسهیلات کرونا بین ۵۰۰ هزار تومان تا ۴ میلیون تومان تسهیلات برای زنان سرپرست خانوار در نظر گرفته است و متقاضیان که باید از پارانهایگیران باشند این وام را دریافت کرده‌اند، اما تعداد قابل توجهی از زنانی که نیازمند دریافت کمک‌های اجتماعی در این شرایط هستند یا از چرخه رسمی پرداخت پارانهای خارج هستند یا با عنایت به اقتصاد بیمار جامعه و افزایش لحظه‌ای هزینه‌های زندگی تسهیلات دولتی دردی از آنها دوانمی‌کند؛ از سوی دیگر دولت نمی‌تواند پرداخت تسهیلاتی از این دست را در شرایط کنونی و برای مدت طولانی ادامه دهد.

بسیاری از زنان بی‌سرپرست و بدسرپرست با خوداشتغالی و تولید محصولات صنایع دستی تا مواد غذایی امرار معاش می‌کنند و با تعطیلی بسیاری از مشاغل خدماتی و بازارچه‌های خوداشتغالی در چند ماه اخیر به دلیل محدودیت‌های بحران کرونا این زنان با مشکلات اقتصادی بیشتری در تأمین خرج و مخراج و اجاره

بهای منزل استیجاری روبه‌رو شده‌اند. اکثریت زنان سرپرست خانوار در کارگاه‌های زیر زمینی و به صورت روزمزد کار می‌کنند. این زنان طی چند ماهه اخیر و با شیوع کرونا بیشتر از گذشته در متضیق مالی قرار گرفته‌اند. از طرفی مشاغل هم‌چون دستفروشی و کارگری که این افراد دارند ثبت قانونی نشده که بتوانند از مستمری و بیمه بیکاری آن استفاده کنند.

در کنار همه اینها در زمینه زنان سرپرست خانوار با خلأ اطلاعاتی مواجهیم و برخی از این زنان تحت حمایت هیچ یک از نهادهای حمایتی همچون کمیته امداد یا بهزیستی قرار ندارند.

در چنین شرایطی اگرچه هنوز تحقیقات و بررسی‌های دقیقی درباره تأثیر کرونا بر وضعیت زندگی زنان سرپرست خانوار انجام نشده است اما گزارش‌های پراکنده مسئولان در مناطق مختلف کشور و نگاهی اجمالی به وضعیت خانوده‌هایی که در اطر اقمان می‌شناسیم، نشان می‌دهد شماری از زنانی که پیش‌تر از طریق مشاغل کم‌درآمد و روزمزد کسب درآمد می‌کردند حالا به جمع بیکاران اضافه شده‌اند.

بسیاری از این زنان در تالارها و رستوران‌ها به عنوان کارگر روزمزد حضور داشتند. بخش دیگری نیز در کارگاه‌ها و تولیدی‌های کار می‌کردند اما کسادی بازار خرید و فروش هم به دلیل همه‌گیری کرونا و پرهیز مردم از حضور در مراکز خرید یکسوزا و سوی دیگر کاهش توان اقتصادی مردم برای خرید اجناس و کالاهای مورد نیازشان موجب شده است بسیاری از تولیدی‌ها و کارگاه‌ها تعطیل شود و تالارهای پذیرایی و رستوران‌ها هم که با دستور ستاد ملی مقابله با کرونا تعطیل شده و در عمل معیشت این زنان و خانوده‌هایشان را با چالش جدی مواجه کرده است.

حتی زنان سرپرست خانوار دارای تحصیلات و مهارت‌های شغلی هم به واسطه رکود اقتصادی و کرونا دچار چالش شده و بخشی از آنها کارشان را از دست داده‌اند.

این زنان که اغلب مسئولیت نگهداری از فرزندان‌شان را هم بر عهده دارند با بحران کرونا و مجازی شدن مدارس باید هزینه‌های درس خوندن هجاری فرزندان‌شان را هم تقبل کنند. تهیه گوشتی هوشمند تلفن همراه یا تبلت و رایانه برای بسیاری از این زنان امری غیرممکن است و حذف شدن بچه‌های این زنان از دایره آموزش و پرورش موجب خواهد شد چرخه آسیب‌های اجتماعی به شکل جدی‌تری در جامعه تکرار شود. خود این زنان هم هر قدر بیشتر در تنگنا معیشتی قرار گیرند بیشتر مستعد گرایش به آسیب‌های می‌شوند. زنان سرپرست خانوار بخشی از واقعیت‌های این جامعه است که روز به روز بر تعدادشان افزوده می‌شود. این زنان در کوتامدت به حمایت نیاز دارند و در بلندمدت باید فکری به حال روند افزایشی زنان سرپرست خانوار کرد.